

Palmer

EESTI PANGA
TARTU OSAKOND

1922.—1932.

TARTUS, 1932.

B-9056

E E S T I P A N G A

T A R T U O S A K O N D

22.VII.22. - 22.VII.32.

I. O S A K O N N A L O O M I S P Ä E V I L T.

Eesti Vabariigi Ajutine Valitsus omal pidulikul koosolekul esimesel Vabariigi aastapäeval 24.veebruaril 1919 a. kinnitas Eesti Panga põhikirja, mille alusel pank sama aasta mai alul töötama hakkas.

Eesti Pank loodi silmapilgul, mil võitlus välise vaenlase vastu täies hoos oli käimas ning riigi seesmine majanduslik organisatsioon veel väljatöötamisel. Kuivõrt tähtsaks peeti riikliku keskpanga loomist, näitab asjaolu, et Ajutine Valitsus võttis Eesti Panga põhikirja kinnitamist pea ainukese päevakorra punktina oma piduliku aastapäeva koosoleku päevakorda.

Loodava riigipanga, mis alul aktsiapangana projekteeriti, peäülesandeks pidi olema emisjoni ja krediidi poliitika ning üldise rahaliikumise korraldamine ja juhtimine, samuti kindla, stabiilse rahaüksuse hoidmine.

Paar aastat hiljem selgub, et on tungiv tarvidus ülemaalise riikliku krediidivõrgu järele, kuna Eesti Pank, asukohaga Tallinnas, ei suutnud maakondade krediidinõudeid täiel määral rahuldada ja kujunenud

olukord Tallinna tööstuse ja äriühingutele oleks eesõigustatud seisukorda asetanud maakondade suhtes. Sellepärast tuli juba varakult hakata mõtlema osakondade asutamise peale. Küsimus seisib siin selles, mil viisil oleks seda kõige otstarbekohasem teostada. Oli kaks võimalust: kas avada Eesti Pangale iseseisvaid osakondi, või ühendada senised riigikassa organid, renteid, Eesti Pangaga, pannes Eesti Panga peale ühtlasi riigi kassapidaja kohused.

Mõningate kaalumiste järele peeti kõige otstarbekohasemaks renteid, mis igas maakonnalinnas asusid, Eesti Panga osakondadeks ümber korraldada sel viisil, et renteide ülesanded üle antaks Eesti Panga osakondadele. Nende põhjuste ja motiivide kohta, mis sarnaseks kahe organisatsiooni ühendamiseks mõõduandvad olid, loeme Vabariigi Valitsuse seletuskirjast seadusele renteide tegevuse lõpetamise ja nende ülesannete Eesti Pangale üleandmise kohta järgmist:

"Töötavate renteide ülesannete Eesti Pangale üleandmine paneks Eesti Panga peale kahesuguse ülesande teostamise: riigi vabade rahasummade alalhoidja ja riigi kassapidaja kohustused. Rahvamajanduslikult seisukohalt on tarvilik kõikide vabade summade koondamine pankadesse, mis liikvelolevat rahamärkide hulka suurel määral vähendada aitab. See tarvidus kohustab ka riiki oma vaba summe elulises ringkäigus - pangas - hoidma, mitte aga neid renteide kassades kasutult seista laskma. Teiseks nõuab riiklik pangapoliitika, et riiklik keskpank - Eesti Pank - osakonnad maakonna linnades avaks, et mitte Tallinna linn krediidi suhtes eesõigustatud seisukorras ei oleks ja üleliigsete rahamärkide röhkusega spekulatsiooni pesaks ei muutuks. Krediidi andmisega ülemaailses ulatuses saaks mõjutada ka ebamääralist kõrget laenuprotsenti alanamise suunas. Edasi aitaks Eesti Panga osakondade võrk rahasummade liikumist linnade vahel lihtsustada ja kergendada.

Riigi väljaminekute seisukohalt ei oleks soovitatav, et Eesti Panga osakonnad paralleelselt renteidega töötaks. Renteide pangaosakondadeks muutmise tagajärjel väheneksid riigi väljaminekud ümmarguselt 17 miljoni marga võrra, sest Eesti Panga tulu tasuks senised renteide ülespidamise kulud".

Edasi tähendatakse seletuskirjas, et riigi kassapidaja kohustuste Eesti Panga peale panemise ja renteide pangaga ühendamise kavatsuse juures on silmas peetud kõige rohkem Belgia riikliku kassategevuse

süsteemi, mis meie enam-vähem vene ajast pärandatud maksusüsteemi j.n.e. iseäraldustele täiesti vastab, kuna ka vene riigipanga ja riigikassa reformide juures on Belgia süsteemi tähele pandud.

Renteide Eesti Panga osakondadeks muutmine lõi meil esimese täielise, üle maa ulatava pangaorganisatsiooni, mille järele meie majanduselu juba kauemat aega tarvidust tundis.

Riigikogu rahaasjanduse komisjoni seletuskirjast sama seaduseprojekti kohta selgub, et senist renteide süsteemi mitte küllalt otstarbekohaseks ei peetud, selletõttu, "et riigisummade hoidmine ja valitsemine, olles täiel määral rahaministri ehk riigikassa juhataja käsutuses, ei ole mitte sellisel määral kindlustatud, kui seda põhiseaduslik kord ja parlamentlik finantskontroll nõuavad. Rahaministril on õigus, riigikontrolööri protesti peale vaatamata, käskida renteide summe välja maksta ja renteide peavad seda käsku täitma, missugune kord riigi summade omavolilist tarvitamist võimaldab. Kui aga kassa hoidmine ja valitsemine on antud iseseisva autonoomse pangaasutuse kätte, kes panga tehnilise täpisealusega, kindlate seaduste poolt ära tähendatud määruste järele käima peab, siis on siin igasugune administratiivvõimu omavoli kõrvaldatud ja samuti ka kindlustatud kiire ja täpisealne aruandmine.

Riigikassa arvel olevad summad on panga käes kasutada ilma protsentideta, kuna pank teiselt poolt jällegi kohustatud on kõiki riigi tulusid tasuta arvestama, riigi arvel tasuta maksimisi toimetama ja kõiki muid laekahoidja kohuseid täitma. Ka senistes renteides seisid riigisummad ilma tuluta, kuid riik pidi renteide ülespidamiseks kümned miljonid kulusid kandma".

Kõige eelpoolnimetatud järeldusel kuulutati välja 23. mail 1922 a. "Riigi Teatajas" Nr. 67 renteide tegevuse lõpetamise ja nende ülesannete Eesti Pangale üleandmise seadus ja hiljem, 11. juulil samal aastal R.T. Nr. 87 Rahaministri määrus Tartu renteide lõpetamise ja tema ülesannete Eesti Pangale üleandmise kohta, mis järgmiselt kõlab:

"Valja antud Riigikogu poolt 14. mail 1922 a. vastuvõetud ja Riigi Teatajas Nr. 67 - 1922 a. avaldatud seaduse Nr. 33 põhjal määrata Tartu renteide tegevuse lõpetamise ja tema ülesannete ja funktsioonide Eesti Pangale üleandmise tähtpäevaks 22. juuli 1922 a."

E. P. Tartu osakond on esimene ja elluastuv pangaosakond. Temale järgnevad väheste vaheajadega teised osakonnad: Kuresaare 7. augustil, Pärnu

19.augustil, Viljandi 28.augustil, Narva 16.septembril, Rakvere 25.septembril, Petseri 9.oktoobril, Võru 16.oktoobril, Valga 23.oktoobril, Haapsalu 6.novembril, Paide 20.novembril ja viimasena Tallinna osakond 4.detsembril 1922 a.

Eesti Panga Tartu osakond võib seega 22.juulil 1932 a.oma kümneaastase tegevuse peale tagasi vaadata.See sündmus õigustab osakonda meele tuletama oma tegevuse algpäevi ja kokkuvõtteid tegema möödunud aastakümne saavutustest ning tööst.Kümme aastat ei ole pikk aeg,kuid küllalt pikk selleks,et praeguse kiire elutempo juures unustada sündmusi ning muljeid,millistel võiks olla osakonna kroonikas väärtus.

Algame osakonna juhataja A.Jõudu isiklikkude mälestustega osakonnas avamisest,kes sel ajal A/S.Kauba Panga asjaajajadirektoriks oli. Temaga oli varem juba selleaegne Eesti Panga president hr.Ed.Aule avatavasse E.P.Tartu osakonda juhtima minekust rääkinud,kuid avamine pidi hiljem sügisepoolse sündima. Sellepärast tuli see temale täiesti ootamata,kui 21.juuli 1922 a. hommikul puhkuselt Kauba Panka tööle ilmudes Peapangast korraldus tuli samal õhtupoolel Tartu renteid ülevõtma minna.

Ülevõtmine algas kell 17. Ülevõtjateks olid Eesti Panga poolt selleaegne peainspektor hr.Th.Pielbaum,inspektor hr.F.Ende ja osakonna juhatajaks määratud A.Jõudu. Üleandjateks olid selleaegne Riigikassa juhataja hr.M.Jantson ühes rentei ülema hr.K.Kauer'iga ja rentei raamatupidaja hr.V.Aidnik'uga. Riigikontrolli esindajateks olid rahaosakonnas revident hr.J,Felder Tallinnast ja riigikontrolli Tartu osakonnast hr. K.Vassermann.

Järgmisel hommikul,s.o.22.juulil,kell 8 tuli juba E.P.Tartu osakond avada.Kerge see töö ei olnud.Ta oli täiesti uus kõigile. Ilma igasuguste kogemusteta tuli ühendada iseenesest kaks teineteisele võrdlemisi võõrast ala - rentei ja kommerts pank.Tuli igasuguseid raamatuid ja plannette nuretseda.Raamatupidaja V.Aidnik'u mäletamise järele on neid neljas trükikojas trükitud,kuna üks ei oleks saanud nii kiirelt tööga hakkama. Ka esimene silt tuli paberile trükkida. Esimene kuulutus ilmus juhuslikult lehes tekstiga,mis algab: "annab laenusid",mille tõttu avaldati arvamist,et Eesti Pangal on laenude andmine peasi,mitte hoiusummade võtmine,mis tegelikult ka on nii kujunenud.

Iga üksiku operatsiooni kohta tuli alul ühiselt nõu pidada nii üle-

andjatel kui ülevõtjatel. Neid otsusi tuli järgmistel päevadel tihti revideerida.

Ühenduses uute operatsioonidega kippusid endised ruumid Laia ja Rüütli tänavate nurgal kitsaks jääma, kuigi endisele 33-le Tartu rentei ametnikule ja teenijale lisandus ainult üks - osakonna juhataja näol. Esiialgu tuli osakonna juhatajal asju koos inspektoritega püstijalu koridoris ajada. Kulus üle nädala ära, enne kui juba alalise tööli sai ja ühe operatsiooni ruumist võrega lahutatud toa kabinetiks /end. rentei ülema tööruum/, mida tuli "isoleerida" hariliku papiga, et vähemalt lähimate inimeste pilkude eest kaitstud olla. Pikema vaataksid üle. Kirjutuslauaks oli midagi pruuni peitsitud köögilaua taolist. Nagu sellest näha, olid tingimused kaunis omapärased. Oli ka arvamine, et niisugustes oludes on võimata üle paari kuu pangana töötada. Kuid alles poolteise aasta pärast avanes võimalus praegustesse ruumidesse kolida.

Osakonna juhatus kujunes kolmeliikmeliseks: juhataja esimeseks abiks määrati Kaube Panga senine pearaamatupidaja hr. P. Kurvits, praegune Pikalaenu Panga presidendi asetäitja ja teiseks abiks end. Tartu rentei ülem hr. K. Kauer, kes hiljem meie juures oma tegevuse traagiliselt lõpetas rahakõrvaldamisega.

Tööjaotuse järele sai laenu jsk. juhatajaks hr. P. Kurvits, riigikassa ala juhatajaks hr. K. Kauer, kuna üldine juhatus tema käes oli. Kuni hr. P. Kurvits'e tulekuni 7. augustini 1922 a. oli kaunis raske hoo pis teiselt alalt tulnud ametkonnaga panga asju ajada. Hiljem tulid Peapangast veel juurde hr. Joh. Lauba laenu jsk. juhataja abiks ja prl. Marie Michelson valuuta jaoskonda.

1922 a. lõpuks oli meil üldiselt juurde tulnud uusi ametnikke 6, mille järele ametnikkude arv koos juhatajaga tõusis 40 -ni.

Tagasitulles osakonna esimese tööpäeva 22. juuli 1922 a. juure, tuleb tähendada, et see mõjus täiesti üleandmise ja vastuvõtmise tähe all. Üleandmine, mis algas juba 21. juuli õhtupoolel, kestis kõik aeg edasi ja lõpeti alles 29. juulil, millal akt koostati. Ühenduses sellega viibisid ka Peapanga inspektorid siin kuni 29. juulini 1922 a.

Panga esimesed kliendid loomulikult ei erinenud palju endise rentei omadest, vähemalt esimestel päevadel mitte. Selletõttu tehti ka avamispäeva esimesed operatsioonid riigikassa alal.

Esimese sissemaksu osakonna kassasse tegi hr.Th.Pielbaum, kes rentei kassa saldo Mk.14.951.219.66 sisse maksis. Esimene klient kassa sissemaksu alal oli Jõgeva Tuletõrje Selts, kes piirituse eest Mk.8.550.- kassasse maksis.

Kassa väljamineku alal figureerib esimese kliendina J.Kaal, kellele Tartu-Võru l jsk Rahukohatuniku orderi Nr.215 järelle Mk.25.000.- välja maksetakse.

Osakonda sissetulnud esimene kiri /Nr.1/ saadi VII Aktsiisi ringkonna juhatajalt deposiit arve asjus. Esimene väljaläinud kiri adresseeriti not.Aug.Siska'le, millega temale M.Kelt'i veksel /ink./ protestimiseks saadeti.

Osakonna esimestel tegevusnädalatel ei ole märgata töös palju muudatusi, sest pangaala oli alles organiseerimise ajajärgus. Hoiusummade, inkasso, transfert- ja valuutaostu operatsioonid toimusid endises korras, sest need alad olid juba rentei ajal. Alles kaks nädalat hiljem, s.o. 7.augustil 1922 a., diskonteeritakse esimesed vekslid:

veksel Nr.1 väljaandja J.Unt, diskonteerija H.Tõnisson Mk.25.000.- ,
veksel Nr.2 väljaandja Natalie Gulbis, diskonteerija Al.Horn Mk.25.000.4
milliste diskonteerimist Peapank kinnitab 11.augustil kirjas Nr.29783.

Kuna sel ajal osakonna ümber ei olnud koondunud veel äriühinguid, olid ka esimesed vekslid loomulikult finantslaenu iseloomuga ja praegu võime kahjatsusega märkida, et meie esimesed kliendid sellel alal on sattunud vahepeal majanduslikult raskustesse.

Esimese pangana, kes osakonnas oma vekslid rediskonteeris oli Kauba Pank, diskonteerides 3.okt.1922 a. 5 vekselit kokku Mk.730.000.-.

Esimene konto-korrent arve krediidiga Mk.500.000.- avati 30.augustil Põllumajanduslise Tarvitajate ja Tootjate Ühisus Auruveskile, millest arvelt honoreeriti samal päeval čekki Nr.1 Mk.200.000.-.

Esimese pangana, k/korrent arve kliendina, figureerib Tartu Pank, kelle k/korrent krediit Mk.2.000.000.- Peapangast 3.X.22 a. üle tuuakse. Sellel arvel honoreeritakse esimene čekki alles 30.oktoobril.

Osakonna asjaajamises oli alul juhtnõõriks Vabariigi Valitsuse poolt 28.juulil 1922 a. vastuvõetud Eesti Panga instruksioon, mis käsitas osakondade juhtimist ja töö korraldust. Selle instruksiooni alusel annab panga juhatus juhtnõõre ja ettekirjutusi kõikide osakonna operatsioonide toimetamiseks ja arvestamiseks. Ühtlasi näeb see inst-

ruksioon ette laenuude arvuise korral. Punkt 7 alusel pidi krediitide määramise asjad osakonna juhatus läbi vaatama ja siis panga juhatusele kinnitamiseks esitama. Pkt.8 võimaldas avatud krediitide piirides laenu välja anda ja vekslaid diskonteerida.

II. E. P. TARTU OSAKONNA TEGEVUSE

ARENEMINE IO A. KESTES.

1. Osakonna tegevus laenuandjana.

Tartu linn ja maakond oma ligikaudu 205.000 elanikuga ja 5.334 ruutkilomeetrilise maaalaga moodustab tähtsusest teise majandusliku keskuse Eestis. Asudes kesk jõukamaid Eesti kihelkondi on Tartu väljaarendanud tugeva kaubandusliku läbikäigu, millega väärikalt suudab kaasa käia ka tööstus. Kaubanduslik läbikäik ei ole üksi suunatud naaberlinnadesse Valka, Võrru, Petseri, Viljandi j.n.e., vaid ka kaugemad linnad nagu Pärnu, Kuresaare, Tallinna leiavad omale kaubamuretsejaid Tartust, mida näitab meile veksliportfelli liikumine viimastel aastatel. Olles hariduslikuks tsentrumiks Eestis, on Tartu ka mõningatel tööstusaladel, nagu seda on kergevoolu elektritehnika /telefoni, telegrafi ja raadio aparatuurid ning tarbed j.n.e./, domineeriv.

Need majandusliku elu eeltingimused on Tartus väljaarendanud tugeva erapankade võrgu, mille eesotsas suuruselt sarnuvad vanemad ühistegevused rahaasutused.

Pealesõjaaegne Tartu areneva kaubanduse, tööstuse ja pangandusega vajab rahanduslikku toetust. Ilmasõda hävitas rahaväärtuse langusega rahvamajandusliku tegevuskapitali, mis aastate jooksul oli kogunenud

hoiusummadena pankadesse. Peale vabadussõja tuli hakata seda tegevuskapitali uuesti soetama. Kuid seda, mida nii põhjalikult oli hävitanud ilmasõda, ei saadud ehitada aasta ega paariga uuesti üles. Selletõttu oli teretulemast Tartu majanduselule riiklise keskpanga osakonna avamine 1922 aastal, mille kaudu riik võis välja anda oma summasid eramajanduse ülesehitamiseks.

Et need summad ei olnud mitte väikesed, näitab alltoodud ülevaade nii diskont - kui ka k/korrent laenude seisudest kümneaastase tegevuse perioodil.

Laenude seisud iga aasta aluks 1.000.-tes kroonides:

	1923.	1924.	1925.	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932 aa.
Diskont	471	1072	1174	1469	1770	1683	2165	1805	1435	1415
K/korrent	220	491	605	892	1239	1304	728	739	638	629
Kokku:	691	1564	1779	2361	3009	2987	2893	2544	2073	2044.

Aasta jooksul diskonteeriti vekslaid kogusummas /1.000 kr./

1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931.
623	3242	4560	5113	6112	6542	6844	10812	7515	6170

Toodud ülevaatest selgub, et diskont vekslite läbikäik on kuni 1930 aastani tõusnud, kuid sealt pealt annab end üldine majanduslik kriis tugevasti tunda ja see peegeldub otsekohes disk. vekslite läbikäigus.

Arvuliselt on vekslaid diskonteeritud:

Aasta	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931.
Vekslite arv:	657	4574	10998	15532	20799	22345	17255	23992	25810	20739.

Protestitud vekslite läbikäik lo aasta jooksul /1.000-es kr./

	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Protestitud	1	25	95	176	223	155	47	109	65	44	-
Kustutatud aasta lõpul /kahjuks kantud/.....	-	8	15	33	32	13	1	2	-	1	
Belmistel aastatel kustutatutest tagasi saadud.....	-	-	8	9	16	35	8	8	3	3	
Kustutatud nõudmiste saldo aasta aluks	-	-	8	15	39	56	34	27	20	17	15

Kuigi protestitud vekslite summa mitte väike ei ole, on siiski lõpulik kahju nendest kujunenud üsna kasinaks. Nii oleme ligi kümneaastase tegevuse kahjuna pidanud 1932 a. peale üle kandma tagasisaamata kustutatud diskont vekslid vähe üle Kr.15.000.-, missugune summa ei ole suur, kui võtame arvesse, et osakond selle aja jooksul on diskonteerinud 162.701 veksel, kogusummas Kr. 57.531.668.- väärtuses ja puhastkasu annud samal ajal ca Kr.611.000.-

Mis puutub mahakirjutustesse k/korrent arvelt, siis on tehtud kustutusi ainult mõnelt üksikult arvelt.

Nii on kustutatud:

1926 aastal kahelt arvelt kokku Kr. 17.233.85, millest üks summa 974.50 krooni 1928 aastal tagasi saadi, kuna teine arve "A" liiki arvatu tervikuna Pikalaenu Panka üle läks ühes ülejääva kustutusega Kr. 16.259.33.

1931 aastal kustutati kolmelt arvelt kokku Kr.8.563.53.

Kuna Tartu osakond on annud oma lo aastase tegevuse kestes suured summad laenudena välja, ei ole huvituseta märkida, millisel viisil, kelle korraldusel ja otsusel laenude andmine sündis.

Vabariigi Valitsuse poolt 28.juulil 1922 a. vastuvõetud E.P. instruksiooni /vaata eelpool/ täienduseks teatab Peapank 9.augustil samal aastal, et osakonna juhatus võib anda oma äranägemisel laenu kuni Kr. 2.000.-, kuid ühtlasi kohustatakse osakonda esitama neid laene Peapangale kinnitamiseks. Laenud üle selle summa pidid instruksiooni ko-

haselt enne väljaandmist kinnitamiseks ette pandama. Nende eeskirjade kohaselt ongi talitatud juba esimeste vekslite vastuvõtul 7. augustil.

Et hõlbustada osakonna tegevust laenuandmise alal ja võimaldada majandusliikude ringkondade esitajate osavõttu sellest osakonna niitähisast tegevusest, loodi Peapanga korraldusel 1925 a. oktoobris osakonna juurde diskonto komitee, mis koosnes kuuest liikmest ja määrati osak. juhataja ettepanekul panga juhatuse poolt, kusjuures peeti soovitatavaks, et oleks komitees pankade, kaupmeeste, töösturite, põllumeeste ja ühisuste esitajad. Osakonna Diskonto Komitee (O.D.K.) ülesandeks oli avaldada oma arvamist: a/diskonto vekslite ja b/esitatavate laenusooviavalduste kohta. Sellejuures määrati osakonnale laenude ülemäär kindlaks Kr. 2.250.000.- peale, mida pärastpoole kõrgendati ja hiljem üldse kaotati. Osakonna juhataja on kohustatud ette panema kõiki esitatud vekslid ja laenusoove O.D.K'le hindamiseks. O.D.K. poolt mitte rahuldamise vääriksse tunnistatud osakonna võimupiirkonda kuuluvad laenusoovid esitab osakonna juhataja sel juhtumisel, kui ta teisel seisukohal asub, Peapanga juhatusele ühes O.D.K. arvamisega lõpulikult otsustamiseks. O.D.K. poolt tagasiütkatud vekslid ei või osakonna juhataja diskonteerida.

O.D.K. liikmete ametikestvus oli üks aasta kuni pangareformini, mil uue põhikirja alusel pikendati seda 2 aasta peale.

Esimese O.D.K. koosseis oli järgmine: Dir. Karl Koppel - pankade poolt, Dir. Juhan Sisask - Ühisuste esitaja, Dir. Hans Orav - tööstur, Märt Jänes ja Jaan Raudsepp - kaupmehed ja Juhan Zirk - põllumees.

Esimese O.D.K. koosolek peeti 3. nov. 1925 a.

Ühes O.D.K. loomisega kõrgendati osakonna poolt määratavat diskonto normi ühe isiku kohta Kr. 2.000.- pealt Kr. 3.500.- peale.

Käesoleval ajal kuuluvad O.D.K. koosseisu: P. Luksep ja Jaan Raudsepp - kaubanduse, J. Pudersepp ja Jaan Ratnik - tööstuse ning dir. V. Annok ja K. Jürmann põllumajanduse seisukorra tundjad.

1927 a. pangareformist alates kuulub põhikirja § 36 järele krediidide avamine ainult Nõukogu võimupiirkonda, kuna osakonna ülesandeks on vekslite ja teiste väärtuste hindamine ja vastuvõtmine.

Vähe eelpool nimetasime juba E. P. Tartu osakonna väljakujunemisest Tartu krediidi keskkohtaks.

Katsume seda ülesannet piiritleda rohkem kitsamalt. Eesti Pank an-

nab õieti krediite kahesuguses suunas: esiteks krediidi otsekohesele tarvitajale, milline suund ei erine millegagi erapankade samalaadilistest tehingutest, kui arvesse võtmata jätta protsendi vahet, ja teiseks krediidi vahetalitajatele - pankadele. See teine krediidi suund lubabki meil rääkida E.P.Tartu osakonnast kui kohalikust krediidi tsentrumist ehk keskpangast. Erapankade osa meie osakonna laenusaaajate nimekirjas ei ole väike. Juba osakonna algaastatest peale figureerivad peaaegu kõik suuremad Tartu erapangad osakonna klientide hulgas. Esimeseks kliendiks nende keskel oli Kauba Pank, kellele avati Peapanga kirja 17. augustist 1922 a. Nr. 30562 põhjal diskontokrediit Kr. 10.000.- suurusel.

Toome allpool ülevaate Tartu erapankadele antud laenude seisust /kokku disk. ja k/krt./ iga aasta aluks, alates 1923 aastast: /1.000.-es kroonides/.

	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Pankadele antud laenusumma.	87	192	232	350	438	503	1857	1736	1404	1516
Protsent laenude kogusum- mast.	12,6	12,3	13,0	14,8	14,6	16,8	64,1	68,2	67,7	74,2

Toodud ülevaatest näeme, et osakond alates 1928 aastal läbiviidud reformist, muutub suurel määral erapankadele krediitandvaks asutuseks. Kuna veel 1928 a. alul oli erapankade laenu osa ainult 16,8% kogu laenudest, on see vahekorra järgneva 1929 a. aluks juba 64,1% pankade kasuks. Vahekorra tõus pankade osa suurenemise suunas teostus uute krediitide andmise läbi, mis võimaldas külmanud tööstuslike ja kaubanduslike eralaenude üleviimisega Pikalaenu Panka 1928 a. alul.

Eriti tähtsa osa erapankade krediteerimisel omab osakond viimastel aastatel, mil kriisiaja raskustest kaasakistuna mitmed kohalikud pangad on pidanud tarvitama osakonna abi, et raskustest üle saada. Nimetame siin Kolmandat Laenu-Hoiu Ühisust, keda 1931 a. alul tuli Eesti Pangal palju aidata kuni ühendamiseni Eesti Laenu- ja Hoiu Ühisusega. 1931 a. sügisel kasutasid peaaegu kõik Tartu vanemad ja suuremad erapangad suuremat ehk vähemat krediiti osakonnas. Sama aasta detsembris vajab Tartu Tööstuse Pank E.P.Tartu osakonna kaudu antud erakordset kredii-

ti tegevuse uuesti avamiseks.

Kuna peaaegu kõik kohalikud ja tubli osa ka maakonnas asuvaid suuremaid rahaasutusi on aastate jooksul vähemal ehk suuremal määral tarvitanud Eesti Panga abi oma laenajate laenusoovide rahuldamiseks, siis ei ole Eesti Pangal puudunud teatud võimalus mõjutada neid oma soovide ja eesmärkide kohaselt. Ühe alana, mida siinkohal tahame märkida, nimetame laenu- ja hoiuprotsendi alandamise küsimust, mis on üheks raskemaks viimaseaja majanduslikest probleemest, eriti Tartule, kus protsendimäärad on püsinud kõrgemad kui üldiselt mujal. Näiteks veel 1926 aastal võeti üksikute Tartu pankade nõukokku kuuluvate rahaasutuste poolt ühes kõigi kuludega kokku kuni 21% ja väljaspool nõukogu seisvate pankade poolt kuni 22% laenudelt. Kujunenud olukorras Eesti Pank, nähes, et majanduslik elu kannatab erapankade protsendi all, leidis õige aja olevat oma sõna kaasa rääkida. 1926 aasta lõpust pääle on osakond aktiivselt osa võtnud protsendi alandamise küsimusele kaasa töötamisest, kokukutsudes tarviduse korral läbirääkimisteks kohalikkude rahaasutuste esitajaid, vastavalt Peapanga juhatuse juhtnõõridele survet avaldanud erapankadele nende laenudelt võetavate protsendimäärade käsitlemisega j.n.e. Selle aastaid kestnud tegevuse resultaadina järk-järgult viidi 1931 a. lõpuks laenuprotsendi ülemäär 11 ja 9 peale ja hoiuprotsendi ülemäär 7 ja 8 peale, millised protsendimäärad olid maksvad kuni 1932 aasta seaduseni, millega seaduseandlikul teel normeeriti laenu- kui ka hoiuprotsendid ja mis osakonnal tarviduse võttis, vähemalt esialgu, aktiivselt tegev olla protsentide normeerimise küsimuses.

2. Teised tegevuse alad.

Teistel tegevusaladel ilmneb sama liikumine nagu laenu alalgi: kuni 1929 aastani tõus ja sealt alates järk-järguline tagasimineku, mis tingitud üldisest majanduslikust surutisest, mille tagajärjel tegevus pea kõikidel panga aladel vähehaaval tagasi nihkub. Selgelt nähtav on see liikumine inkasso, transfert ja välischeckide operatsioonide alal. Samuti peegeldub see äriseisus ja läbikäikudes. Ainukesena püsivama iseloomu omab jooksev arve, milline sisuliselt rohkem mitmesuguste riiklikude asutiste, samuti pankade teenistuses, kes omi reserve peavad hoidma osalt Eesti Pangas. Erahoiusummad ei ole kunagi osakonna jooksvate ar-

vete seisu oluliselt mõjutanud ja veel vähem sünnib see praegusel ajal.

Jooksvate arvete, inkasso dokumentide ja välisčekkide liikumisest annab ülevaate alltoodud tabel.

Aasta	Jooksv.a-e seis aasta alguks 1.000 kr.	Ink.dok. läbikäik aastas 1.000 kr.	Ink.dok. arv aas- tas.	Välisčekkide			
				müüdnud.		ostetud.	
				arv	summa 1.000 kr.	arv	summa 1.000 kr.
1922	-	413	711	2402	293		
1923	212	2.429	3.764	4160	743		
1924	644	4.528	6.738	3029	584	320	591
1925	816	5.126	9.282	4435	731	420	157
1926	875	6.113	12.097	5008	1361	450	253
1927	918	6.114	10.956	5864	1688	469	245
1928	841	9.238	13.242	5809	2235	590	367
1929	445	7.485	17.514	4315	2402	517	121
1930	805	6.725	12.754	3791	1056	432	134
1931	781	5.055	10.002	4487	1284	371	112
1932	829	-	-	-	-	-	-

Ühenduses välisčekkide läbikäikudega ei saa nimetamata jätta viimasel ajal esilekerkinud tööd valuuta-kontrolli alal. Teatavasti 1931 a. 19. novembril pandi maksma välismaksuvahendite ja 20. jaanuaril 1932 a. sissemaksuvahendite liikumise kontroll välismaa suhtes. Selle tagajärjel koondus osa senini erapankades toimunud valuuta operatsioonest Eesti Panka ja viimase osakondadesse, paisutades töö sellel alal mitmekordseks. Suurema osa sellest tööst moodustab valuuta avalduste läbi vaatamine ja otsustamine Peapanga eeskirjade kohaselt või nende edasi saatmine Peapanka otsustamiseks, samuti mitmesugune aruandmine valuuta liikumise kohta.

Alates valuuta-kontrolli algusest kuni 1. juunini 1932 a. on valuuta-ostu avaldusi esitatud 7.496 tk., keskmiselt kuu kohta 1.249 tk. Nendest on jaatavalt otsustatud 5.104, eitavalt 1562, ülejäävad aktsepti ja postiluna lubad.

Ühenduses valutamüügi koondumisega Eesti Panka on ka välismaksuvahendite müük suurenenud. Käesoleva aasta esimese viie kuu jooksul on

müüdnud 3.246 välisčekki summas Kr.587.000.-.Kogu 1931 a. jooksul müüdi 4.487 välisčekki summas Kr.1.284.000.-

Osakonna äriseis ja läbikäigid.

Aasta.	Äriseis aasta alguks 1000 kr.	Puhas äriseis 1.000 kr.	Puhta äriseisu arvel kassa- ja pangatšhed 1.000 kr.	Aasta tegelik läbikäik 1.000 kr.
1922 22.VII.	374	374	150	37.385
1923	1.458	1.458	697	114.592
1924	3.823	3.823	1.964	103.460
1925	2.750	2.750	783	111.362
1926	7.571	3.596	1.002	114.819
1927	8.923	4.330	1.101	127.703
1928	9.245	3.921	793	160.323
1929	10.162	4.212	1.227	165.160
1930	10.641	3.855	1.124	153.596
1931	12.230	4.634	2.442	149.832
1932	11.634	3.735	1.601	

Et pakkuda võimalikult tõepärast ülevaadet osakonna tegelikkudest äriseisudest, on näidatud eeltoodud tabeli teises lahtris äriseisud postivalitsuse transfertsummadeta, mis asjata selle mitmekordseks paisutavad. Ka äriseis sarnasel kujul omab veel hüpleva iseloomu. See tingitud võrdlemisi suurtest ja sellesjuures kõikumatest kassa seisudest. Kui ka seda viimast ebakorrapärasust korrektiivina võtta, saame võrdlemisi stabiilse äriseisude liikumise, mis kuni 1927 aastani omab tõusvat tendentsi, sealt kuni 1929 a. aluni enam-vähem püsib ühel tasapinnal ja hiljem liigub vähenemise suunas.

Osakonna puhas äriseisu hinnates peame tähendama, et see arvude suuruselt Tartus päris esikohal ei ole, eriti pärast Kolmanda Tartu Laenu- ja Hoiu Ühisuse liitumise Eesti Laenu- ja Hoiu Ühisusega, mis teatavasti toimus Pikalaenu Panga kaasabil ja mõjutustol. See olukord isenesest ei vähenda osakonna tähtsust Tartu krediidi keskkohana, kuna alates 1927 a. pangareformist Eesti Panga krediidi poliitika oluliselt

muutus ja äriseisu kõrgus mingi määrava tegurina ei pruugi olla.

Osakonna tegevuse tagajärgi tulukuse seisukohalt näitab alltoodud ülevaade:

Aasta.	Brutto tulud 1.000 kr.	Kulud ja kahjud 1.000 kr.	Puhaskasu 1.000 kr.
1922	27	20	7
1923	126	103	23
1924	210	142	74
1925	240	173	67
1926	296	245	51
1927	293	175	118
1928	198	109	89
1929	233	137	96
1930	207	134	73
1931	141	128	13

Nagu toodud ülevaatest selgub, vähenesid brutto tulud 1928 aastal võrreldes eelmisega tunduvalt, mis tingitud oli osa laenude üleviimisest Pikalaenu Panka 1928 a.alul. Järgneval 1929 aastal seisukord paranes, kuna vahepeal laenud uuesti tõusid. 1930 aastal avaldab juba mõju üldine kriis, mille tagajärjel laenude portfelli tagasiminokuga ka tulud tunduvalt vähenevad.

3. Riigikassa operatsioonid.

Renteide likvideerimisel läksid nende funktsioonid üle Eesti Panga osakondadele. Renteide ülesandeks oli toimetada peamiselt riigi majapidamisega /riigi tulude ja kulude eelarve täitmisega/ seotud rahalisi operatsioone. Kõrvalisema tähtsuse renteides omasid need operatsioonid, mis otsekoheselt ei olnud seotud riigitulude ja kulude eelarve täitmisega, ja mis oma laadilt kuuluvad puht panga operatsioonide hulka, nagu jooksvad arved, hoiusummad, transfert operatsioonid, välisvaluuta ost ja müük /peamiselt küll ost/ j.n.e. Kuid viimati nimetatud operatsioonide ulatus oli niivõrt väike, et tarvitasid end Tartu renteis ära

ainult 1-2 ametniku tööjõu.

Ülalnimetatud riigikassa operatsioonid olid alaks, millega tuli tegeleda ka uuesti asutatud Eesti Panga osakondadel. Nende operatsioonide üldmaht summaliselt on üldiselt ühele tasapinnale jäänud ja moodustab osakonna üldtegevusest, eriti aga operatsioonide arvu suhtes, võrdlemisi suure osa.

Alltoodud tabel annab ülevaate riigikassa läbikäikudest osakonnas alates 1922 aastast, samuti summadest, mida osakond on võtnud nende aastate jooksul kodanikkudelt maksudena riigikassasse vastu:

Aasta.	Riigikassa arve kredit läbikäi- gud 1.000 kr.	Riigitulusi vas- tuvõetud 1.000 kr.	
1922	12.496 ^{+))}	5.430	+) läbikäik ala- tes 22.VII.22.
1923	50.979	5.560	
1924	26.289	5.678	
1925	24.561	5.855	
1926	14.715	6.862	
1927	21.721	6.884	
1928	29.334	7.325	
1929	25.908	7.087	
1930	24.143	6.338	
1931	24.096	6.522	

Osakonna arvepidamises ja bilanssides figureerivad riigikassa operatsioonid Riigikassa arve, Riigiasutiste deposiit arve, Postivalitsuse transfert summade arve nimetuste all. Esimesed kaks liideti 1928 a. alates ühiseks Riigikassa arveks.

Nii mõnedki riiklikud operatsioonid on hiljem muutunud puht panga talitusteks. Sellepärast ka arvepidamises pangaiseloomuga talituste nimetuste alla on peidetud varjatud kujul palju riiklikke operatsioone. Nii asunduskapitali asutamise ja riigimaade rendid ei kuulunud enam riigituludesse, vaid läksid Eesti Maapanga käsutusse ja arvestatakse sest ajast ühes riiklikkude põllumajanduslike laenude ja ostuvõlgadega Eesti Maapanga jooksvale arvele, paisutades jooksvate arvete jaoks töö kahekordseks. Samuti anti 1931 aastal riiklikkude operatsioonide fondide valitsemine Pikalaenu Pangale ja vastavalt sellele

muutus ka nende talituste arvestamine. Ka m/Peapanga arve seisab osaliselt riiklikkude operatsioonide teenistuses, näit. riigiametnikkude palkade väljamaksmine j.n.e.

Võrreldes renteiaegse olukorraga on praegu E.P.osakonna töörohkus, ülesanded ja sellega ka vastutus Riigikassa operatsioonide alal tunduvalt suurenenud, mis tingitud viimastel aastatel läbiviidud riigisummade arvepidamise koondamisest Eesti Panga osakondadesse.

Üldiselt võib Riigikassa talituste alal ära märkida tendentsi koondada võimalikult rohkem ülesandeid Eesti Panga osakondadele.

Need püüded tulid ilmsiks kõige pealt riigikulude alal. Juba 1924 aasta Majanduseministri määruse järel pidi Eesti Pank valvama, et asutised iga kuu mitte üle 1/12 osa eelarvest välja ei võtaks. 1926 aastal ilmus kassa korra kohta riigikulude alal määrus, mis õige tunduvalt suurendas sel alal osakonna ülesandeid. Selle määrusega loodi Panga juurde veel eriline instituut -Riigikassa esindaja, kelle kohuseks oli krediitkäsitajate poolt väljakirjutatud maksukäskude viseerimine ja Riigikassale selle üle aruandmine. Sarnaseks Riigikassa esindajaks määrati m/raamatupidaja hra V.Aidnik. Riigitulude alal kindlakujulist üldkorda senini ei olnud. 1928 aastal Majanduseministri määrusega kassa korra kohta riigitulude osas fikseeriti esmakordselt sellel alal juba aegade jooksul väljakujunenud kord, mille aluseks olid paljud üksikud eeskirjad ja määrused.

Praegune olukord baseerub 1931 aastal Majanduseministri poolt maksuma pandud kassa korra määrustele nii riigitulude kui ka -kulude kohta. Nende määrustega Eesti Panga osakondade ülesandeid suurendati õige tunduvalt, eriti aga just riigitulude vastuvõtmise, arvestamise ja aruandmise alal.

Riigi väljaminekute alal muudeti selle määrusega 1926 aasta kord. Riigikassa esindaja koht kaotati ära ja tema ülesanded ning kohustused läksid nüüd ka vormiliselt üle E.P.osakondadele. Aruandmine kulude alal aga paisus õige töörohkeks, kuna nõuti üksikasjalist aruandmist ja arvestamist iga kulu liigi järgi. Samuti riigitulude alal tuli juurde üksikasjaline arvestamine riigitulude eelarves ettenähtud tululiikide järel ja vastavalt sellele ka aruandmine.

4. Osakonna kõrvalülesanded.

Oma otsekooste ülesannete kõrval on osakond pidanud ka mitmesuguseid kõrvalülesandeid täitma, millistest kõige suuremaks ja mitmekesisemaks on kujunenud Pikalaenu Panga asjaajamine. Sellele järgnevad võrdlemisi lihtsamad, kuid küllaldase ulatusega Eesti Maapanga ja Riigihoiukassa talitused.

a. Pikalaenu Panga asjaajamine.

Seoses Eesti Panga 1927 a. reformiga lahutati 1. jaanuaril 1928 a. Eesti Panga laenude hulgast rida mitmesuguseid arveid, millised mitte küllalt likviidsed ei olnud. Eraldati Pikalaenu Panga alla kogusummas laene Kr. 1.176.170.88, mis 39,3% osakonna selleaegsest laenude portfelist moodustas. See n.n. "A" liik laene jäi Pikalaenu Panga ja Eesti Panga vahelise kokkuleppe alusel osakonna valitseda teatud komisjoni tasu eest.

Vormiliselt kujunes nii, et osakonna juhataja jäi ühtlasi Pikalaenu Panga volinikuks nende laenude valitsemise alal, kuna tegelik asjaajamine toimus endiselt osakonna ametkonna poolt osakonna juhataja kui voliniku juhtnõõride järele.

Eelnimetatud "A" liigi laene hakati peagi ümberkujundama Pikalaenu Panga põhikirjapärasteks laenudeks, mis osakonnalt palju tööd ja energiat nõudis. Samuti hakkas Pikalaenu Pank varsti uusi laene andma, milline tegevus eriti 1928 ja 1929 aastatel õige intensiivne oli.

Pikalaenu Panga laenuandmise korra järele pidi selle volinik E.P. osakonnas kõik Tartu ringkonna laenusoovid, mis tema kaudu esitati, ka need, mille järele laenud Tallinnas väljaantakse, nagu pikaajalised hüpoteeklaenud, vastuvõtma ja oma seisukohaga Tallinna edasisaatma. Voliniku valitsemisele kuuluvad laenud anti kohapeal välja.

Toome allpool üksikud andmed tegevusest Pikalaenu Panga asjaajamise alal.

	1928.	1929.	1930.	1931.
Operatsioonide arv raamatu- pidamise alal	2.477	2.916	2.374	1.831
Operatsioonide kogusumma /1.000 kroonides/	4.649	4.314	2.400	3.456
Sissetulnud kirju	818	1.099	1.154	1.126
Väljaläinud kirju	3.372	4.527	3.768	3.199

Toodud andmed loomulikult ei anna veel täielist ülevaadet tegevusest Pikalaenu Panga asjaajamise alal. Tuleb võtta arvesse ka tegevust laenusoovide läbivaatamise alal, informatsiooni muretsemine, kindlustuste vastuvõtmine ja valitsemine, klientidele seletuste andmine, kohtuasjade ajamine, j.n.e., milline tegevus tihti on raskem ja aeganõudvam kui seda väljendada võib numbriliste operatsiooni arvudega.

b. Eesti Maapanga talitused.

Eesti Maapanga asjaajamine, milline toimub jooksva arve kaudu, on teine olulisema tähtsusega osakonnal lasuv kõrvalülesanne.

Eesti Maapank teatavasti toimetab suure osa oma väljamaksudest Eesti Panga osakondade kaudu jooksvalt arvelt, samuti võtavad Eesti Panga osakonnad kõik Maapangale sissetulevad summad vastu samale arvele. See suurelääbikäiguline jooksev arve põlvneb omaaegsest riigimaade valitseja arvest, milline Maapanga loomisel viimasele üle läks. Selle arve kaudu on väljaantud kõik Tartu ringkonna alla kuuluvad mitmesugused asunikkude laenud, siia maksetakse kõik kustutused nendelt laenudelt ja viimasel ajal ka riigirent, mis operatsioonide arvu sellel jooksva arvel eriti on suureks paisutanud.

Kuivõrt suure osa moodustavad Eesti Maapanga jooksva arve operatsioonid üldisest osakonna jooksvate arvete läbikäigust näitab alltoodud tabel:

	1928.	1929.	1930.	1931.
Kogu jooksva arve operatsioonide arv aastas	23.740	28.751	39.348	36.638
Sellest Eesti Maapanga operatsioonid	7.107	18.143	22.172	19.513
Maapanga operatsioonid protsentuaalselt	30%	63%	59%	53%
Kogu jooksva arvete läbikäik aastas, 1.000 kroonides	26.111	30.256	28.103	32.998
Sellest Maapanga operatsioonid läbikäik	710	823	1.094	1.201
Maapanga operats. läbikäik protsentuaalselt	2,7	2,7	3,9	3,6

Nagu eeltoodud tabelist selgub ei moodusta Eesti Maapanga operatsioonid summalisest läbikäigust kuigi suurt osa, kuid operatsioonide hulga poolest annab viimastel aastatel üle poole jooksva arve töökoormatusest. Tulude-kulude arve seisukohalt vaadatuna tuleb osakonnal

selle kõrvalülesande täitmise eest maksta omal arvel umbes 2½ keskmisepalgalise ametniku aastapalk.

d. Riigihoiukassa talitused.

Kolmanda suurema kõrvalülesandena on osakonnal olnud Riigihoiukassa operatsioonid. Riigihoiukassa praegusel kujul teatavasti loodi Eesti Panga reformi tagajärjel. Kuna Eesti Pank peale reformi hoiusummadelt enam protsente ei maksnud ja tarvidus oli teatud riiklise rahahoiukoha järele, eriti nendele, kes mõnesugustel kaalutlustel erapankadesse ei tahtnud oma hoiusumme viia, siis loodi selleks Riigihoiukassa, mis tegutsema pidi Eesti Panga ja ta osakondade juures.

Esimene hoiuarve Riigihoiukassa ^{hoiu} Tartu osakonnas avati 12. jaanuaril 1928 a. Sellest ajast peale on tegevus sellel alal järjest suurenenud nii hoiuarvete kui ka operatsioonide hulgalt, nagu alltoodud tabelist selgub:

	1928.	1929.	1930.	1931.
Hoiuarvete arv aasta lõpuks	208	267	345	954
Hoiusummade seis aasta lõpuks 1.000 kroonides	442	323	341	689
Operatsioonide arv aasta jooksul.....	809	1.149	1.390	3.955
Läbikäik aastas 1.000 kr....	1.983	1.255	939	1.655

Riigihoiukassa tegevuse esimestel aastatel opereerisid üksikud arvete omanikud oma arvel suurte summadega, mis läbikäigu ja samuti hoiusummade seisu esimesel aastal võrdlemisi kõrgele viisid. Tegelikult ületab 1931 a. tegevus operatsioonide arvult ja arvete rohkuselt mitmekordselt eelmised aastad. Eriti suureks kasvas Riigihoiukassa tegevus 1931 a. lõpukuudel, mil mitmete erapankade vastu usaldus kõikuma läi ja sealt palju hoiusumme Riigihoiukassasse valgus.

5. A M E T K O N D.

Käsikäes osakonna tegevuse suurenemisega pidi loomulikult kasvama ka ametnikkude koosseis. Osakonna loomisel 1922 a. oli ametnikke 33, millele lisandus osakonna juhataja. Aasta lõpuks jõudis koosseis

kasvada juba 40 peale, milline arv 1923 aasta juuksul veelgi suurenes 11 ametniku võrra, nii et 1924 a. aluks oli osakonnal juba 51 ametniku ja teenijat. Järgnevatel aastatel kasvas koosseis juba vähemal määral ja jõudis kõrgema seisuni 1929-1931 aastatel, millal 58 ametnikku ja teenijat osakonnas töötasid.

Käesoleval ajal töötab osakonnas kokku 59 ametnikku ja teenijat. Viimane juurekasv on tingitud ajutiste töajõudude, kes teeninud vakantsitel kohtadel, ametnikkudeks kinnitamisest.

Osakonna juhatajaks on algusest peale olnud hr. Aug. Jõudu, kes ühes osakonnaga 10 aastasele tööle tagasi võib vaadata. Ühes temaga on ka 22 ametnikku 10 aastat järgimööda oma teenistuskohal osakonnas püsinud.

Toome allpool osakonna praeguse koosseisu, milles 10 aastat osakonna teenistuses seisnud ametnikud eraldi märgitud:

Koosseis 1-ks juuliks 1932 a.			Teenistuses 10 a. olnud	Vähem kui 10 aast.
Järjek.	N i m i.	Ameti koht.		
1.	August Jõudu ✓	Juhataja	1	
2.	Karl Randur	Juhataja abi		1
3.	Eugen Neumann ✓	Prokurist		1
4.	Voldemar Aidnik	Raamatupidaja	1	
5.	Valter Frey	Raamatupidaja abi		1
6.	Reinhold Mutli	" "		1
7.	Johannes Künnapuu	Teadete büroo juh.		1
8.	Hans Kivisäk	Varakambri valits.	1	
9.	Jaan Printsman	Laekur		1
10.	Johannes Sepp ✓	"	1	
11.	August Moks	"		1
12.	Paul Kangur	Ametnik	1	
13.	Villem Napp	"	1	
14.	August Tilger ✓	"		1
15.	Eduard Kudeviita	"		1
16.	Linda Sukk ✓	"	1	
17.	Marie Michelson	"		1
18.	Ella Hausen	"	1	
19.	Hendrik Neumann	"	1	
20.	Friedrich Palm	"	1	
21.	Ella Jaakson	"	1	
22.	Linda Laas	"	1	
23.	Meeta Schmidt	"		1
24.	Oskar Rafael ✓	"		1
25.	Elmar Ilp ✓	"		1
26.	Jüri Lomp	"	1	
27.	Eugen Päsmel	"		1
28.	Sylvia Aavakivi	"	1	
29.	Herta Müür ✓	"		1
30.	Hugo Bergmann ✓	"		1
31.	Voldemar Kalapüüdja	"	1	
32.	Elisabet Eggert	"	1	
33.	Loviisa Seeba	"	1	
34.	Anna Kirillov	"	1	
35.	Aime Kangro	"		1

Järj.	N i m i.	Ameti koht.	Teenistuses lo a. olnud	Vähem kui lo aast.
36.	Otto Viin	Ametnik		1
37.	Ants Torpats	"		1
38.	Valter Juur	"		1
39.	Felix Riikmann	"		1
40.	Olinde Pöder	"		1
41.	Jenny Pasmel	"	1	
42.	Ella Otsing	"		1
43.	Karl Lokk	Rahalugeja	1	
44.	Karl Lõoke	"	1	
45.	Voldemar Annok	"	1	
46.	Eduard Neumann ✓	"		1
47.	August Savisaar ✓	"		1
48.	Rudolf Karindosk	"	1	
49.	Alfred Karindosk	"		1
50.	Johannes Maiste ✓	Käskjalg		1
51.	Karl Jaaniado ✓	"		1
52.	Elmar Raig	"		1
53.	Julius Martinson	Valvur		1
54.	Julius Pulles ✓	"		1
55.	Richard Antsov	"		1
56.	Anna Martinson	Teenija		1
57.	Katarina Jaaniado	"		1
58.	Karl Zapp	Kojamees		1
59.	Hilda Antsov	Koristaja		1
			Kokku: 23	36

Osakonna juhatus koosnes alul juhatajast ja tema kahest abist, kellele osakonna loomisel sai esimeseks abiks Peeter Kurvits ja teiseks K.Kauer. Viimane nendest oli sunnitud paariaastase tegevuse järel osakonna teenistusest lahkuma, kuna selgus suurem rahakõrvaldamine, millest tema koos kassapidaja J.Martin'iga osa võttis. Tema asemele tuli 25.novembril 1924 aastal J.Siefert E.P.Narva osakonnast, kes osakonnas tegev oli kuni 1.veebruarini 1926 a., millal ta Peapanka varakambri valitsejaks üle viidi. Pääle J.Siefert'i lahkumise täitis viimase aset lühemat aega V.Arak, kes 8.märtsil 1926 a. Peapanka üleviidud esimese abi P.Kurvits'e kohustetäitmisele asus. Ühtlasi kaotati ära P.Kurvits'e lahkumisega juhataja teise abi koht, kelle kohustused jaotati esimese abi, raamatupidaja ja varakambri valitseja vahel. Ka V.Arak ei püsinud juhataja abi kohal kaua, vaid viidi varsti ja nimelt 1.märtsil 1928 a. üle Peapanka, k/korr. jaoskonna juhataja abi kohale. Praegu on ta nimetatud jaoskonna juhatajaks. Tema asemele tuli 1.märtsil 1928 a. Karl Randur, kes tänaseni sellel kohal on töötanud.

Üldse on möödunud kümneaasta jooksul rida osakonna ametnikke lahkunud asudes teisel tegevusse rohkem vastutavatele kohtadele. Nii on osakonnast lahkunud: Peeter Kurvits — praegune Pikalaenu Panga direk-

tor ja presidendi asetäitja, Joh. Lauba - Krediid Panga pearaamatupidaja, August Pakosta - Tartu Linnapanga direktor, Jakob Siefert - Peapanga varakambri valitseja, Viktor Arak - Peapanga konto-korrent jsk. juhataja, Jüri Piiraja - Tartu Panga Tartu osakonna direktor, Rudolf Amberg - Kauba Panga direktor, Paul Feldmann - Pikalaenu Pangas jaoskonna juhataja abi, A. Siirak - Pikalaenu panga pearaamatupidaja, Eduard Siirak - Eesti Panga Pärnu osakonna abijuhataja j.n.e.

Sellepeale vaatamata, et osakond niipalju isikuid on pidanud saama väljaspoole vastutusrikastele kohtadele, on ta suutnud jälle uusi töötajõude kasvatada ja osakonna tegevus ei ole selle all kannatanud.

Surma läbi on osakonna tegevuse kestes lahkunud valvur P. Parvei. Pensionile on sama aja kestes arvatud kaks rahalugejat, kaks valvurit ja üks ametnik, nendest üks rahalugeja, üks valvur ja üks ametnik haiguse tõttu.

6. O s a k o n n a r u u m i d.

Nagu juba eelpool tähendatud, olid endised rentei ruumid väga viiltsad ja osakonna tegevust arendada nendes oli väga raske. Sellepärast oli üheks suuremaks mureks korralikkude panga ruumide leidmine. See ei olnud aga sugugi nii kerge ja lihtne. Meelsamini oleks osakonnale uued ruumid ehitatud. Kuid selleks oli korralikku platsi tarvis, mida Tartus sugugi kerge leida ei olnud, sest Eesti Pangale oli asukoht väga tähtis, kuna ta pidi olema kõigile kergesti kättesaadav ja asuma äritsentrumis. Midagi sobivat ei leitud. Muuseas vaadati ka maja Promenadi tn. Nr. 5, kuhu Eesti Hüpoteeegi Pank hiljuti ehitas. Kuid et siis seal olevat maja ei tahetud kulukuse tõttu lammutada, ja see koht ka pankade raioonist vähe eemal asus, jäeti see mõtte kõrvale. Ka endise rentei maja ümberehitamist kaaluti, see aga leiti olevat raskesti teostatav, ümberehitused oleks väga suureks kujunenud ja korralikke ruume ei oleks ikkagi saanud, kuna need olid liiga madalad panga operatsiooni saali jaoks. Vaadati veel Rüütli ja Suureturu nurgal asuvat ülikooli maja, mis oma imponentse asukoha tõttu oleks sobinud, kuid ehituse poolest ei olnud kõlvuline. Paksud seinad võlvialustega ja võrdlemisi kit-

sad ruumid olid raskesti ümberehitatavad. Liiategi oleks osakonnal tulnud ülikooli väärtuslikud laboratooriumi sisseseaded, mis nendes ruumides asusid, uutega asendada, sest vaevalt oleks kõike võimalik olnud teise ruumi tervelt ümber paigutada, kuna palju sisseseadest kõiksuguste torude j.n.e. näci oli ehitatud seintesse.

Lõpuks tuldi õnnelikule mõttele leida osakonna praeguse maja, Suurturg Nr.16 ja Kompanii tn.Nr.2, mis seisuslikekude varanduste hulka kuulus ja selleaegse Töö-Hoolekandeministeeriumi /praegune Hariduse- ja Sotsiaalministeerium/ valitsemisel oli, kasutamisevõimalusi. Eesti Panga Juhatuse läbirääkimiste tulemusena sõlmiti 15.jaanuaril 1923 a. Töö-Hoolekandeministeeriumiga selle kinnisvara kasutamise leping kümne aasta peale, s.o. kuni 15.jaanuarini 1933 a. Varsti peale selle anti maja Ministeeriumi poolt osakonna valdamisele. Kuid selle tegelikule kasutamisele asumine võttis veel aega. Esireas oli neid tarvis kätte saada Noorte Meeste Kristlikult Ühingult, kellele nad olid antud kasutada, ja peale selle veel ümber ehitada nõuetekohaselt, samuti maja lõpule ehitada, sest ehitus oli pooleli pealetulnud ilmasõja tõttu.

Mõningate läbirääkimiste järele algas N.M.K.Ühing ruumide osakonnale üleandmist sel määral, kuidas neid remondi alla võtmiseks vaja läks ja remondiga tehti algust 11.juulil samal aastal.

Ümberehitamise plaanid valmistas alul Tartu linna arhitekti k.t. A.Počekajev, kuid tema plaanid ei sobinud, kuna nende järele operatsioonisaal oleks kahte ossa jagunenud /praegusesse operats.saali kitsasse kohta oleks varaaht tulnud, mis ruumi oleks jaganud kaheks/. Õnneks avanes võimalus Dresdeni arhitekti W.Heerwagen'iga, kes ajutiselt meie maal töötas ja muuseas Tallinnas Eesti Panga ametnikkude maja plaani valmistas, läbirääkimisesse astuda, ja kes ka õnneliku võttega lahendas mõlemate saalide ühendamise küsimuse. Samuti raius tema läbi lae ühenduse alumisel korral asuvate end.Gildede panga ruumidega, mille tagajärjel avanes võimalus end. Gilde panga teraskammert varaahtdaks kasutada. Ehitus anti välja Tallinna ehitusmeister K.Didvig'ile, kelle koha-pealseks esitajaks oli Joh.Kenkmann. Tööde järelevalvajaks oli osakonna poolt ark.A.Počekajev, kuna ark.W.Heerwagen täpsed plaanid iga töö kohta esitas ja ka ise aegajalt töid üle vaatamas käis. Maja ümberehitamine võttis kaunis kaua aega, nii et osakond alles 28.jaanuaril 1924 a., s.o. üle aasta peale üürilepingu allakirjutamist, oma tegevust uutes

ruumides alata võis. Keskkütte remonteeris ja põhjalikult uuendas Tallinna firma Tõnisson & Co, kuna elektri sisseseade valmistas kohapealne firma Seersant, Liblik & Hausenberg. Uued osakonna ruumid omasid vanadest suure paremuse: asukoht oli südalinnas, teiste rahaasutuste keskel, ärilises tuiksoones. Peale selle ei või endise rentei ruume võrreldagi praeguste avarate, valgete ja õhurikaste ruumidega, millel ei puudu peale muu ka suur tähtsus ametnikkude tööinnule ja tervislikule seisukorrale.

Kuna pangal korralikud ruumid olemas, siis võidi mõelda ka ametnikkude korteriolude parandamisele. Selleks ehitati ümber panga valdamisele kuuluv kinnisvara osa Küttri tn. Nr. 11. Ümberehitus teostus 1926 aasta oktoobrist kuni 1927 a. märtsini. Saadi neli korterit, kuhu mahutati eestkätt neli perekondadega ametnikku.

Mõlemate majade ümberehitamine maksis kogusummas Kr. 61.645.18.

Mis puutub osakonna sisseseadesse, siis olgu tähendatud, et see valmistati sama ark. Heerwagen'i plaanide järel mehaanilise puutööstuse M. Press'i poolt.